

מלאכת קטן בשבת

איסור ספייה

א. יבמות קיד ע"א

ת"ש: לא תאכלום כי שקץ הם - לא תאכלום, להזהיר הגדולים על הקטנים

ב. יבמות קיד ע"א

לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח הבא לי חותם, אלא מניחו תולש, מניחו זורק!

לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך

ג. שמות | פרק כ, י

וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבֶת לֵה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וְאִמְתֶּךָ וּבְהִמְתֶּךָ וּגְרֶךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

רש"י

(י) אתה ובנך ובתך - אלו קטנים. או אינו אלא גדולים, אמרת הרי כבר מוזהרים הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שביתת הקטנים, וזו ששנינו (שבת קכא א) קטן שבא לכבות אין שומעין לו, מפני ששביתתו עליך:

ד. ביאור הלכה | סימן רסו

[ואולי י"ל דמה שאמרו שאסור בקטן העושה ע"ד אביו הוא רק מד"ס כיון שאינו מצווה בפירוש לזה והכא מפני הפסד התירו ואח"כ מצאתי שכ"כ בשה"ג בשם ריא"ז אך הוא יש לו בענין זה שיטה אחריתא ע"ש]

ה. שער הצינון | סימן שלד

(נד) ולעניות דעתי דבדליקת אביו מחוייב אביו מן התורה למחות בידו כיון שהוא עושה לדעתו, כדי שלא יעבור אמה דכתיב לא תעשה וגו' ובנך ובתך, ובדליקת אחרים מחוייב האחר על כל פנים מדרבנן למחות בידו, דהא הגמרא שקיל וטרי אמאי התירו באינו יהודי, ומשני אינו יהודי אדעתיה דנפשיה עביד, מה שאין כן בקטן זה, וכמו שכתב בבית יוסף:

ו. יבמות קיג ע"ב - קיד ע"א

רב יצחק בר ביסנא אירכסו ליה מפתחי דבי מדרשא ברשות הרבים בשבתא, אתא לקמיה דרבי פדת, אמר ליה: זיל דבר טלי וטליא וליטיילו התם, דאי משכחי להו מייתי להו. אלמא קסבר: קטן אוכל נבלות - אין ב"ד מצווין להפרישו.

(מד) להוליך שם תינוקות - והוא שאין התינוק יודע שחפץ זה הוא של אביו ולהנאת עצמו הוא מתכוין בהבאתו אותו שסבור שמצא חפץ בר"ה אבל אם יודע שחפץ זה הוא של אביו הרי הוא מתכוין מן הסתם בהבאתו בשביל אביו וצריך כל אדם למחות בתינוק זה שלא יביאנו וכ"ש שלא יוליכנו שמה כדי שיביאנו וה"ה אם החפץ הוא של אדם אחר והתינוק יודע ומכירו ויביאנו אליו וכ"ז באחרים אבל אביו מצווה לחנכו ולגעור בו ולהפרישו כשרואהו מחלל שבת אפי' להנאת עצמו ואפילו באיסורי ד"ס כמ"ש בסימן שמ"ג וכ"ש שלא יוליכנו שמה כדי שיביאנו אפילו אין החפץ שלו [אחרונים]:

מצות חינוך

ח. תוספות | שבת דף קכא עמוד א

שמע מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין עליו להפרישו - צ"ל דמוקי מתניתין כרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה או כר"ש וכשצריך לאותו כיבוי כגון לעשות פחמין דבאיסורא דרבנן מוכח בפרק חרש (יבמות קיד). דאין ב"ד מצווין להפרישו ונראה דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש דצריך להפרישו שלא יעשה עבירה

ט. רמב"ם | מאכלות אסורות פרק יז הלכה כח

אף על פי שאין בית דין מצווין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו בקדושה שנאמר חנוך לנער על פי דרכו וגו'.

י. משנה ברורה | סימן שמג

ודע דשעור החינוך במ"ע הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו בכל דבר לפי ענינו כגון היודע מענין שבת חייב להרגילו לשמוע קידוש והבדלה היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית וכנ"ל בסימן י"ז וכן כל כיו"ב בין במ"ע של תורה בין בשל ד"ס אבל החינוך בל"ת בין של תורה בין של דבריהם הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות או לאכול אבל תינוק שאינו בר הבנה כלל אין אביו מצווה למנעו בע"כ מלאכול מאכלות אסורות או מלחלל שבת אפילו באיסור של תורה כיון שאינו מבין כלל הענין מה שמונעו ומפרישו.

אתי למסרך

יא. עירובין מע"ב

התינוח עצרת וראש השנה, יום הכפורים היכי עביד? אי מברך עליה ושתי ליה - כיון דאמר זמן קבליה עליה, ואסר ליה. דהאמר ליה רב ירמיה בר אבא לרב: מי בדלת? ואמר ליה: אין, בדילנא. - לברוך עליה ולנחיה - המברך צריך שיטעום! ליתביה לינוקא - לית הלכתא כרב אחא, דילמא אתי למסרך

איסור אמירה לקטן

יב. שבת קכא ע"א

אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליהן. שמעת מינה: קטן אוכל נבלות - בית דין מצווין עליו להפרישו. - אמר רבי יוחנן: בקטן העושה לדעת אביו. דכוותה גבי נכרי - דקא עביד לדעתיה דישאל, מי שרי? - נכרי לדעתיה דנפשיה עביד.

יג. משנה ברורה | סימן שלד

(סו) בידו - ע' בב"י דאפי' אם בא לכבות דליקה שבבית אחרים ג"כ צריך למחות בידו כיון שעושה בשביל גדול:

איסור הנאה ממלאכת קטן

יד. ביאור הלכה | סימן שכה

א"י שמילא וכו' - עיין במ"א שמסיק דה"ה חש"ו שמלאו מים אין מותר רק כשמלאו לצורך עצמן [אבל לצורך ישראל אסור ובעינן למו"ש בכדי שיעשו כמו בא"י פמ"ג]

ספייה לצורך הקטן

טו. רמב"ם | מאכלות אסורות פרק יז הלכה כז

קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות, או שעשה מלאכה בשבת אין בית דין מצווין עליו להפרישו לפי שאינו בן דעת, במה דברים אמורים בשעשה מעצמו, אבל להאכילו בידים אסור ואפילו דברים שאיסורן מדברי סופרים, וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהן משום שבות.

טז. הר"ן על הרי"ף | מסכת יומא דף א עמוד א

ובשלמא אי דרבנן נינהו שפיר שכל שהוא לצרכו של תינוק אף על פי שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור מדרבנן ואפילו

בידים וכדמוכח בפרק יוצא דופן (דף מו ב) גבי קטנה שנדרה בעלה מפר לה וכמו שכתבתי בפרק בתרא דר"ה בס"ד אלא אי אמרת מדאורייתא נינהו היכי שרי:

יז. ביאור הלכה | סימן שמג סעיף א

מד"ס וכן וכו' - ודעת הרשב"א והר"ן דאם התינוק צריך לכך מותר אפילו לספות לו בידים דבר שהוא אסור מדרבנן אך המחבר סתם לדינא כדעת החולקים עליהם ואוסרים בכל גווני וכתב בתשובת רבינו עקיבא איגר ע"ד טלטול הספרים לבהכ"נ במקום שאין עירוב ע"י תינוק אי יש לסמוך בזה על הרשב"א דאיסור דרבנן ספינן ליה בידים והשיב דזה אינו דהא הר"ן כתב בפרק כ"כ להדיא דאף להרשב"א ספינן ליה רק לצרכו ולא לצרכנו ואדרבה מחינן בידיה ויש תקנה ליתן להתינוק חומש וסידור שישא לבהכ"נ לצורך עצמו להתפלל ולשמוע קריאת התורה וממילא יצטרף הגדול עמו להתפלל יחד:

יח. שולחן ערוך הרב | אורח חיים סימן שמג סעיף ו

ואף אם אין התינוק צריך לכך אלא שהגדול צריך לכך שיעשה לו תינוק איזה דבר האסור מדברי סופרים אין איסור לפי סברא זו ליתנו לו שיעשהו לו אלא כשנותנו לו בקביעות תדיר שיש לחוש שמא יתרגל התינוק ויסרך בעשיית דבר זה ויבא לעשותו אף כשיגדיל אבל כשנותנו לו באקראי בעלמא אין לחוש לכך רק שיהא בענין שאין בו איסור מה שעושה בשבילו כמ"ש בס"י של"ד כגון לצורך מצוה.

לפיכך מותר להטעים לתינוק שהגיע לחינוך מכוס של קידוש שמקדשין בבית הכנסת אף על פי שהתינוק אינו צריך כלל לטעימה זו ויכול הוא להמתין מלטעום עד שישמע הקידוש שבמקום סעודה בבית אביו המחנכו לזה אעפ"כ כיון שאיסור הטעימה קודם הקידוש הוא מדברי סופרים ויש לנו צורך בטעימה זו ואין לאסרה אלא משום שמא יסרך בה התינוק וזה אין לחוש בקידוש שבבית הכנסת שאין מטעימים להתינוקות בקביעות בכל שבת ושבת שלפעמים יש אורחים השובתים ואוכלים בחדרי בית הכנסת ושומעים הקידוש משם ואז אין צריך כלל להטעים לתינוקות כמו שנתבאר בס"י רס"ט: